

УДК 378.14

DOI: 10.32342/2522-4115-2023-2-26-10

І.І. ПІЦ,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти,
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

А.М. ГУРА,

*старший викладач кафедри біології, екології та методики їх навчання,
викладач фахового коледжу,
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка*

Л.В. МАКСИМЧУК,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницького національного університету*

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто проблему формування лідерських якостей у майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Визначено роль гуманітарних дисциплін у формуванні лідерських якостей і їх значення для становлення лідера в педагогічній галузі. Одночасно вказано на можливості використання потенціалу гуманітарних дисциплін для формування лідерських якостей майбутніх фахівців різного профілю. Показано педагогічне лідерство як одну з якостей педагога, яка характеризує його здатність до організаторської діяльності, до генерування нових педагогічних ідей, володіння вміннями використовувати новітні технології в освітньому процесі, позитивно впливати на оточуючих, вести їх за собою. Розглянуто проблему керівних якостей лідера за різними напрямками: науковим, просвітницьким, планувальним, далекоглядним.

Розкрито деякі історичні аспекти становлення й розвитку вчення про лідерство, починаючи з Давньої Греції та відображені в працях Сократа, Ксенофонта. Як лідерів вони розглядали військових полководців. До прикладу, розглянуто діяльність Олександра Македонського, однією з рис якого було гуманне ставлення до воїнів. Подано перехід від змістового навантаження поняття «військовий полководець» до сутності терміна «лідер». Серед характерних і обов'язкових рис лідерів-полководців виокремлено помірність, справедливість, проникність, дружелюбність, присутність духу, тактовність, гуманність, співчутливість, люб'язність, хоробрість, великодушність, щедрість, уважність. Показано, що проблема лідерства активно почала досліджуватися на початку ХХІ століття. За цей період розроблено психолого-педагогічні основи проблеми лідерства, шляхи формування лідерських якостей. Введено поняття «педагогічний лідер», яке відображає здатність забезпечувати загальний розвиток підлеглих учителів, учнів, сприяння формуванню їхніх професійних якостей, не забуваючи при цьому про власний розвиток, що вможливує становлення його як лідера. Ці якості забезпечують самоствердження лідера, становлення його активної життєвої позиції. З'ясовано, що саме поява і дослідження педагогічного лідерства сприяло впровадженню нових освітніх технологій, методів, форм і засобів у навчанні та вихованні учнів. Процес розвитку лідерства починається з підготовки майбутніх учителів, яких потрібно навчати, як саме застосувати свої лідерські якості, оцінювати, наскільки вони будуть впливові на підлеглих, однокурсників, учнів, учительський колектив. Зроблено висновок щодо необхідності цілеспрямованого навчання майбутніх учителів лідерській поведінці.

Ключові слова: *майбутні вчителі, педагогічне лідерство, лідерські якості, професійна компетентність, інновації, управління закладом освіти.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти нагальною постала проблема лідерства. В умовах війни, яка проходить на території України, коли виникає велика кількість непередбачених ситуацій, коли необхідно шукати термінові рішення розв'язання проблем, що виникають в освітньому просторі, виникла потреба у формуванні педагогічних лідерів, які здатні в тяжких ситуаціях очолити освітній процес, забезпечуючи якість підготовки майбутніх фахівців. Така потреба обумовлена тим, що в умовах війни, коли населення евакуювалось і за кордон, і на захід України заклади освіти продовжують підготовку фахівців різних спеціальностей, різних напрямів, зберігаючи при цьому високу якість надання освітніх послуг. Саме в цей період виникла потреба в лідерах, педагогічних працівниках, які здатні взяти на себе відповідальність за організацію та забезпечення освітнього процесу на високому рівні. Це особливо актуально для тих менеджерів освіти, які взяли особисті зобов'язання за ті зміни, які відбуваються в освітньому просторі. Саме зараз проявився той факт, що не всі керівники закладів освіти володіють лідерськими якостями, заслуговують на довіру педагогічного колективу і тому не здатні керувати діяльністю закладу в цих важких воєнних умовах. Це є свідченням того, що людей з лідерськими якостями необхідно цілеспрямовано готувати. Актуальність проблеми формування лідерських якостей, розвиток лідерської поведінки педагогів відповідає освітнім реформам, які ґрунтуються на концепції Нової української школи, згідно з якою питання розвитку лідерства в освітньому просторі України потребує вивчення й дослідження.

Аналіз останніх публікацій. Проблема лідерства посідає значне місце в дослідженнях науковців, які дають різноманітні визначення поняттям «лідер» і «лідерство». Так, науковці вважають, що «лідером є людина, яка веде за собою команду для досягнення спільної мети» [Л.М. Сергеева, В.П. Кондратьєва, М.Я. Хромей, 2015, с. 12]. У працях С. Гармаша показано, що «лідер – це особистість, яка має розвинені комунікативні здібності, ефективно впливає на інші особистості» [С.А. Гармаш, О.Е. Гашутіна, 2009, с. 38]. У дослідженнях О. Сороки розроблено діагностику формування лідерських якостей у фахівців. Формування лідера та якісних ознак наведено в працях фахівців різних наукових напрямів, зокрема К. Радчук – психологія лідерства [Г.К. Радчук, 2014]; О. Бойко – загальна теорія основ лідерства і питання формування військового лідера [О.В. Бойко, 2014]; Л. Сергеева – лідерство як здатність пробуджувати мрії людей [Л.М. Сергеева, В.П. Кондратьєва, М.Я. Хромей, 2015, с. 20]; О. Казакевич – теорія і практика формуванні лідерської компетентності студентів [О.І. Казакевич, 2020]. Л. Чумак розглядає лідерство як можливість впливати на людей, об'єднувати їх між собою, керувати ними, вести за собою [Л.В. Чумак, 2021]. У першоджерелах визначено нову місію лідерства – педагогічну, що має значення для підготовки майбутнього вчителя [В.Р. Міляєва, 2021]. Але, як показують наші дослідження, проблему лідерства, а особливо педагогічного, вивчено ще недостатньо і потребує розширення.

Мета статті: визначити, обґрунтувати та дослідити шляхи формування лідерських якостей майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Проблема лідерства розглядається у працях дослідників ще з часів Давньої Греції. Проте у той період поняття «лідер» ще не вживалося. У працях Сократа (приблизно 470–399 рр. до н.е.) вживається поняття «лідерство», під яким просвітитель розумів «застосування людиною знань у конкретній ситуації». Тобто, за Сократом, керувати людьми може кожний, хто знає, як вийти з даної ситуації, забезпечити успіх справи. Керівники не є постійно призначеною особою, тому можуть замінюватись, залежно від рівня їх знань і умінь очолювати процес у кожному конкретному випадку. Серед фахівців зазвичай проводиться відбір, і на лідерські посади обираються ті кандидати, які володіють лідерськими якостями [О.В. Бойко, 2014].

Ксенофонт (не пізніше 444 – не раніше 356 р. до н.е.), учень Сократа, мав дещо іншу позицію щодо цих функцій лідерства. В Афінах Ксенофонт був визнаним військовим фахівцем і авторитетом у мистецтві верхової їзди. Він був автором настанови з командування кіннотою. Як приклад прояву лідерства у критичних (кризових) ситуаціях він розповідає історію про спартанського воєначальника Клеарха. Військові лідери такого типу, як Клеарх, були в багатьох арміях світу. Він помер, коли йому було ледь за п'ятдесят років. Більшу частину свого життя він провів у походах і війнах Спарти, здобуваючи знання, вміння та безпрецедентний досвід у військовій справі.

Отже, послідовники мають повністю довіряти своєму лідеру, слідувати за ним, беззаперечно виконувати його накази. Ксенофонт вважав, що без поваги й авторитету будь-яка влада приречена на провал. Він вказував на те, що слабким командиром завжди маніюють недобросовісні підлеглі. Саме від нього до наших часів дійшло судження про те, що персонал здійснює приховане управління слабкими керівниками у будь-якій сфері професійної діяльності.

Серед усіх якостей лідера Ксенофонт виокремлював: *«помірність, справедливість, проникність, дружелюбність, присутність духу, тактовність, гуманність, співчутливість, люб'язність, хоробрість, великодушність, щедрість, уважність»* [Т.Г. Астахова, 2014]. Більшість з цих якостей стосуються лідера й нині.

Перебуваючи на посаді полководця греків, Ксенофонт «визначив *«обов'язкові для лідера здатності та вміння: ретельно відбирати людей для військової справи (володіти мистецтвом розбиратися в людях); вміння збалансовувати заохочення й покарання (дотримуватися принципу справедливості); володіти хистом завоювати прихильність підлеглих за допомогою мотивації і стимулів; вміння встановлювати гарні стосунки зі співслужбовцями на основі спільних цінностей та інтересів; здатність надавати особистий приклад працелюбства та енергійності у виконанні завдань і обов'язків та досягати мети»* [Т.Г. Астахова, 2014].

Найбільш видатним полководцем того періоду вважають Олександра Великого (Македонського) (356–323 рр. до н.е.). До перелічених вище якостей лідера йому був притаманний гуманізм у ставленні до воїнів. Дослідники наголошують на військовій майстерності Олександра Великого (Македонського), що забезпечило згуртування воїнів у його армії і довіру до нього як до полководця.

У працях дослідника лідерства Д. Адаїр показано, що «лідер у буквальному сенсі – не завжди людина, що йде попереду» (цит. за [Т.Г. Астахова, 2014]). Лідер залишається лідером поки може «забезпечити потреби людей: виконувати загальне завдання (знати, куди рухатися при виконанні їхнього спільного завдання); працювати злагоджено в команді (мають бути об'єднані в єдину команду (колектив)); задовольняти потреби кожного співробітника (кожний індивідуум має людські потреби та особисті інтереси, які мають задовольнятися)» [Т.Г. Астахова, 2014]. У монографії О. Бойко вказується, що лідерство є проявом влади над усіма [О.В. Бойко, 2014]. Це найбільш поширене визначення, яке характеризує суть лідерства.

Дослідження процесу формування лідерських якостей практично почали проводити на початку XXI століття. У цей період визначились із шляхами формування лідерських якостей, серед яких: впровадження сучасних технологій, методів і форм занять, позанавчальних заходів, розроблення новітніх навчальних планів. Це все охоплює питання формування лідерських якостей, і це є вимогою часу.

Водночас проведення військових дій на території України виокремило велику потребу в людях, які в різних ситуаціях здатні взяти на себе роль лідера, згуртувати людей, створити безпечні форми діяльності й перебування в різних умовах. Тому зараз на перше місце висувають педагогічне лідерство, яке стосується як підготовки школярів, так і майбутніх фахівців різного професійного спрямування. Саме педагогічне лідерство є важливим у підготовці майбутніх учителів. Ми досліджували формування педагогічного лідерства у майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Наш вибір обумовлений тим, що у процесі вивчення гуманітарних дисциплін є можливість ввести в навчальні плани питання лідерства, приклади найбільш видатних лідерів і роль лідерства у підготовці підростаючого покоління.

Розгляд проблеми педагогічного лідерства дозволив дійти висновку, що ця проблема практично нерозроблена. А це є важливою складовою професійної діяльності кожного вчителя / викладача. Лідерство є обов'язковим елементом професійної діяльності педагога. Педагогічне лідерство сприяє самостійному пошуку інформації, підвищенню якості знань тих, кого навчають, створює можливості для них організуватись у інформаційному просторі [Ю.А. Шабала, 2022], що особливо актуально при дистанційному навчанні.

Значну увагу педагогічному лідерству приділено в матеріалах Нової української школи, у яких показано, що серед професійних якостей вчителя особливе місце посідає педагогічне лідерство, яке базується на наявності вмінь забезпечувати і впроваджувати особистісно орієнтовані підходи та формується під час навчання в ЗВО. Цей процес стосується і роз-

витку лідерських якостей, що передбачає відмову від традиційних підходів в освіті, натомість формування здатності до впровадження інноваційних технологій, передусім інформаційно-комунікаційних, новітніх засобів і методів навчання в освітній процес. Одночасно значна увага має бути приділена компетентнісному підходу, оскільки на сучасному ринку праці надають перевагу сформованій професійній компетентності педагога [С.С. Пилипчук, 2021].

Пошук шляхів формування педагогічного лідерства дозволив виокремити з-поміж цільного інструментарію проєктні технології, інформаційно-комунікаційні технології й самостійну науково-дослідницьку роботу студентів. З перелічених найбільш дослідженими у формуванні лідерських якостей є інформаційно-комунікаційні технології. На нашу думку, розгляд двох інших має проводитись одночасно, оскільки проєктна діяльність і самостійна робота взаємопов'язані й доповнюють одна одну. При цьому всі зазначені напрями відзначаються дослідниками як досить перспективні.

Вибір саме цих шляхів формування педагогічного лідерства обумовлений функціями вчителя, які стосуються і вияву його особистісних якостей. Якщо раніше звертали увагу насамперед на фахову компетентність учителя, то нині актуальним додатком до неї є особистісні якості, притаманні лідеру. До таких якостей слід додати вміння визначати здібності, інтереси й можливості своїх учнів і студентів, допомагати в їх становленні як фахівців, професіоналів своєї справи. Природно, що для цього педагог має бути лідером для тих, кого навчає.

З метою визначення потреби у формуванні педагогічного лідерства було проведено опитування серед студентів випускних курсів Хмельницького національного університету, Кременецької гуманітарно-педагогічної академії. Для опитування було обрано заклади освіти, які готують учителів і інженерів, які, окрім фахових дисциплін, вивчають і гуманітарні.

Опитування охоплювало такі питання:

1. Що таке лідерство і яка його роль?
2. Лідер: хто він і які якості Ви вбачаєте в лідера?
3. Чи потрібен лідер у Вашому житті: повсякденному і професійному?
4. Чи вбачаєте Ви в себе риси, притаманні лідеру?
5. Чи змогли б Ви стати лідером на своєму курсі? У майбутньому колективі, де будете працювати після закінчення ЗВО?

6. Здатність до лідерства – це вроджена чи набута якість людини?

7. Чи можливо виховати в себе лідерські якості?

Аналіз результатів анкетування показав, що студенти володіють знаннями стосовно лідерства і якостей лідера. Визначають суттєву роль цього феномена у професійній підготовці фахівця. Але бачення лідерства і потреба в ньому розрізняються в майбутніх учителів і майбутніх інженерів. Майбутні вчителі вказали, що вчитель зобов'язаний бути лідером, оскільки в його підпорядкуванні майбутні країни. Від сформованості лідерських якостей залежить здатність фахівців приймати нестандартні рішення, брати на себе відповідальність за результати, згуртовувати навколо себе однодумців, вміти творчо підходити до виконання завдань. У майбутніх інженерів роль лідера не знайшла особливого відлуння в прагненнях стати фахівцем своєї справи. Вони дотримуються думки, що на виробництві краще бути хорошим, знаючим виконавцем. Стосовно лідерських якостей 34,5% опитаних вважають, що це дається від батьків, задатки є вродженими; 23,4% не змогли дати відповідь на це запитання; решта студентів (42,1%) вказали, що лідерські якості можна сформулювати. Їхні відповіді відкривають широке поле діяльності і досліджень з проблеми лідерства.

Висновки. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема формування лідерських якостей є важливою і недостатньо дослідженою. Особливу увагу потрібно приділити підготовці до вирішення цієї проблеми майбутнім учителям. Адже всі майбутні фахівці проходять процес виховання в школі, де закладаються основи лідерства.

Пропозиції щодо подальших досліджень. Виходячи з важливості теми, подальші дослідження будуть проведені в напрямі формування лідерських якостей у студентів різних спеціальностей, розробки методичних рекомендацій щодо забезпечення змісту такої діяльності, визначення організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей майбутніх фахівців.

Список використаної літератури

- Астахова, Т.Г. (2014). Лідерство: соціально-філософський аспект. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 62, 180–187.
- Бойко, О.В. (2014). *Теоретико-методичні проблеми формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України*: монографія. Дніпропетровськ: ІМА-прес.
- Гармаш, С.А., Гашутіна, О.Е. (2009). Лідерські якості особистості керівника як запорука успіху. *Управління інноваційними проєктами та об'єктами інтелектуальної власності*, 37–44.
- Казакевич, О. І. (2020). Сучасні імовірнісні підходи до лідерства та їх впровадження у закладах вищої освіти. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Педагогіка і психологія»*, 1 (19), 43–51. doi: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-5
- Міляєва, В.Р. (ред.) (2021). *Освітнє лідерство: від теорії до практики*: монографія. Київ–Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов.
- Пилипчук, С.С. (2021). *Інтеграція природничих наук у проєктній діяльності в 10–11 класах*. Київ: ТОВ «Ліко-школа».
- Радчук, Г.К. (2014). *Аксіопсихологія вищої школи*: монографія. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка.
- Сергеева, Л.М., Кондратьєва, В.П., Хромей, М.Я. (2015). *Лідерство*: посібник. Івано-Франківськ: «ЛілеяНВ».
- Сорока, О.В. (2008). *Менеджмент у закладах освіти*: навч.-метод. посіб. Тернопіль: ТДПУ.
- Чумак, Л.В. (2021). Методичні аспекти розвитку цифрової компетентності викладача в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 травня 2021 р.)* (с. 334–337). Тернопіль: ЗУНУ.
- Шабала, Ю.А. (2022). *Професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти* (Дис. д-ра філос. наук). ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Київ.

References

- Astakhova, T.G. Liderstvo: sotsialno-filosofskyi aspekt [Leadership: socio-philosophical aspect]. *Social Technologies: Current Problems of Theory and Practice*, 2014, issue 62, pp. 180–87. (In Ukrainian).
- Boiko, O.V. (2014). *Teoretyko-metodychni problemy formuvannia liderskoi kompetentnosti maibutnix ofitseriv Zbroinykh syl Ukrayiny* [Theoretical and methodological problems of forming leadership competence of future officers of the Armed Forces of Ukraine]: monograph. Dnipropetrovsk, IMA-press Publ., 544 p. (In Ukrainian).
- Chumak, L.V. (2021). *Metodychni aspekty rozvytku tsyfrovoy kompetentnosti vykladacha v zakladi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity* [Methodical aspects for the development of the lecturer's digital competence in the postgraduate pedagogical educational institution]. *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii "Innovatsii v osviti: perspektyvy rozvytku"* [Proc. Scien. and Pract. Conf. "Innovations in education"]. Ternopil, pp. 334–337. (In Ukrainian).
- Harmash, S.A., Hashutina, O.E. Liderski yakosti osobystosti kerivnyka yak zaporuka uspihku [Leadership qualities of the manager's personality as a key to success]. *Management of Innovative Projects and Objects of Intellectual Property*, 2009, pp. 37–44. (In Ukrainian).
- Kazakevych, O.I. Modern probabilistic approaches to leadership and their implementation at universities. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2020, no. 1, issue 19, pp. 43–51. doi: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-5 (In Ukrainian).
- Miliaeva, V.R. (ed.) (2021). *Osvitnie liderstvo: vid teorii do praktyky* [Educational leadership: from theory to practice]: monograph. Kyiv–Kryvyi Rih, R.A. Kozlov Publ., 297 p. (In Ukrainian).
- Pylypchuk, S.S. (2021). *Intehratsiia pryrodnychuykh nauk u proiektnyi diialnosti v 10–11 klaskakh* [Integration of natural sciences in project activities in 10–11 grades]. Kyiv, "Liko-shkola" LLC Publ., 115 p. (In Ukrainian).

Radchuk, H.K. (2014). *Aksiopsykholohiia vyshchoi shkoly* [Axiopsychology of higher school]. Ternopil, V. Hnatyuk TNPU Publ., 380 p. (In Ukrainian).

Sergeieva, L.M., Kondratieva, V.P., Khromei, M.Ya. (2015). *Liderstvo*: [Leadership]. Ivano-Frankivsk, «Lileya NV» Publ., 296 p. (In Ukrainian).

Shabala, Yu.A. (2022). *Profesiyni rozvytok uchyteliv pochatkovoï shkoly u systemi metodychnoi roboty zakladiv zahalnoi serednoi osvity*. Diss. dokt. filosofii [Professional development of primary school teachers in the system of methodical work of institutions of general secondary education. Doct. of philos. diss.]. Kyiv, 325 p. (In Ukrainian).

Soroka, O.V. (2008). *Menedzhment u zakladakh osvity* [Management in educational institutions]. Ternopil, TDPU, 256 p. (In Ukrainian).

FORMATION OF LEADERSHIP QUALITIES IN FUTURE TEACHERS OF HUMANITIES

Pits Iryna, PhD, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Methods of Primary Education, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi.

E-mail: irinapits1980@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7911-9922

Hura Antonina, Senior Lecturer of the Department of Biology, Ecology and Methods of Teaching at Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy; teacher of the professional college of Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy, Kremenets.

E-mail: toniagura@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8004-4606

Maksymtschuk Larysa, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Khmelnytskyi National University, Department of Foreign Languages, Khmelnytskyi.

E-mail: maksymtschuk@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8691-8100

DOI: 10.32342/2522-4115-2023-2-26-10

Keywords: *future teachers, pedagogical leadership, leadership qualities, professional competence, innovation, management of an educational institution.*

The article examines the problem of the formation of leadership qualities in future teachers of humanitarian disciplines.

The purpose of the article is to define, substantiate and investigate the role of leadership in the activities of future teachers of humanitarian disciplines and to compare the opinions of future teachers and future engineers regarding leadership and the ways of its formation within the educational process of the university.

In the article, methods of analysis, synthesis, systematization, comparison, classification, generalization of theories of leadership, development of leadership qualities, as well as interviews of future teachers of humanitarian and technical specialities have been used to study the state of the problem of formation of leadership qualities during the professional training of future specialists.

The role of humanitarian disciplines in the formation of leadership qualities and their importance for the formation of a pedagogical leader is determined. The possibilities of using the potential of humanitarian disciplines for the formation of leadership qualities of future specialists of various profiles are pointed out. Pedagogical leadership is shown as one of the qualities of a teacher, which is a characteristic of their ability to organize activities, to generate new pedagogical ideas, to have the ability to use the latest technologies in the educational process, to have a positive influence on others and knowledge how to lead them. The problem of leadership qualities of a leader is considered in different directions: scientific, educational, planning, and visionary ones.

Some historical aspects of the formation and development of the doctrine of leadership, starting with Ancient Greece, which are reflected in the writings of Socrates and Xenophon, are considered. They considered military commanders as leaders. For example, the activity of Alexander the Great was considered, and one of his features was a humane attitude towards soldiers. The transition from the concept of "military commander" to the term "leader" is presented. Among the characteristic and mandatory features of lead-

ers-commanders are "moderation, justice, insight, friendliness, presence of spirit, tact, humanity, compassion, kindness, courage, generosity, attentiveness".

It is shown that the problem of leadership began to be researched the most at the beginning of the 20th century. During this period, the psychological and pedagogical foundations of the problem of leadership, and ways of forming leadership qualities were developed. The concept of "pedagogical leader" was introduced, which reflects the general development of teachers and students, promotes the development of their professional qualities, while not forgetting about their own development, which will give them the opportunity to be a leader. These qualities ensure self-affirmation of the leader, establishment of their active position in life. It was the emergence and research of pedagogical leadership that contributed to the introduction of new learning technologies, methods, forms and means in teaching and educating students. The process begins with the preparation of future teachers, who need to be taught exactly how they can apply their leadership qualities, how much they will influence subordinates, fellow students, and the teaching staff. But future teachers need to be taught this.

A survey was conducted to study the expediency of forming leadership qualities in representatives of pedagogical and engineering specialties. Analysis of the survey results has shown that students have knowledge about leadership and the leader; determine the role of this phenomenon in the professional training of a specialist. But the vision of leadership and the need for it are different for future teachers and future engineers. The future teachers answered that the teacher is obliged to be a leader, because the future of the country is under their control. The ability of specialists to make non-standard decisions, take responsibility for results, rally like-minded people around them, and creatively approach tasks depends on the formation of leadership qualities. Among future engineers, the role of a leader did not find a particular echo in their aspirations to become a specialist in their field. They adhere to the opinion that it is better to be a good, knowledgeable performer in production.

Одержано 23.06.2023.